

Motion till riksdagen 2024/25:3263

av **Tony Haddou m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2024/25:49 En ny ordning för asylsökandes boende

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår proposition 2024/25:49 En ny ordning för asylsökandes boende.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att förbättra situationen på de anläggningsboenden för asylsökande som Migrationsverket tillhandahåller och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som förbättrar introduktionen av asylsökande in i samhället och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Regeringen lämnar i propositionen förslag om lagändringar som syftar till att åstadkomma en ny ordning för asylsökandes boende, där utgångspunkten är att asylsökande ska bo på Migrationsverkets boenden i stället för att ordna boende på egen hand.

Förslagen innebär bl.a. att

- asylsökande som huvudregel endast ska ha rätt till ekonomiskt bistånd under asyltiden om de bor enbart på den plats på ett asylboende som de har tilldelats
- Migrationsverket får möjlighet att undersöka asylsökandes boende- och förvaringsutrymmen på asylboendena, i syfte att kontrollera att asylsökanden bor på den tilldelade boendeplatsen
- en ansökan om uppehållstillstånd får betraktas som återkallad för asylsökande som inte bor på ett asylboende och inte håller Migrationsverket underrättat om sin bostadsadress.

Det föreslås också en lagreglerad skyldighet för asylsökande att delta i samhällsintroduktion. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 mars 2025.

3 Sanktioner och repression förbättrar inte mottagandet

Vänsterpartiets politik för mottagande, etablering och inkludering i samhället syftar till att de människor som sökt sig till Sverige undan krig och förtryck ska ges goda förutsättningar och möjligheter att komma in i samhället. Den politiken inkluderar bl.a. permanenta uppehållstillstånd och en stark rätt för den som får skydd här att få leva med sin familj. Den trygghet inför framtiden som en sådan ordning skapar underlättar för människor att komma in i samhället.

Mottagandet ska vidare baseras på ett starkt välfärdssystem och ett tydligt rättighetsperspektiv. Vi tror inte på en politik som domineras av sanktioner och indragna bidrag för de asylsökande som, i likhet med andra invånare, vill besluta om sin egen bostadsort. Vi tror att ett mottagande med insatser av hög kvalitet och tillgänglighet underlättar för människor att starta sina nya liv i Sverige.

När den svenska migrationspolitiken 2016 lades om motiverades det med behovet av ett ”andrum” för asylmottagandet som skulle användas till att förbättra kapaciteten i mottagandet. Åtta år senare kan vi inte se några förbättringar av mottagandet. I stället har mottagandekapaciteten monterats ned och Migrationsverkets resurser minskat, med längre handläggningstider och oviss väntan som följd. Vänsterpartiet är mycket kritiskt mot denna utveckling som leder till ett försämrat mottagande och sämre integration.

3.1 Nej till regeringens förslag

Regeringens förslag syftar till att få fler asylsökande att bo i Migrationsverkets anläggningsboenden än i eget boende (EBO). Möjligheten att bo i eget boende infördes 1994. Andelen asylsökande som bor i eget boende har blivit betydligt högre än förväntade 10 procent. Det har snarare handlat om mellan 30 och 65 procent och de senaste fyra åren mellan 60 och 65 procent, trots försök att försvåra situationen för de som väljer eget boende. Varken de kraftiga begränsningarna av rätten till bostadsersättning som infördes 2005 eller beslutet från 2020 som innebär att asylsökande som ordnar boende på egen hand i ett område som anses ha sociala och ekonomiska utmaningar som huvudregel inte har rätt till dagersättning och särskilt bidrag har till synes lett till någon minskning av andelen asylsökande i eget boende.

De senaste årens debatt om eget boende har fokuserat på brister och risker med boendeformen och politiken har syftat till att pressa asylsökande och nyanlända att välja bort alternativet i stället för att försöka förstå varför många väljer det. Debatten och politiken har dominerats av en onyanserat negativ bild av eget boende och en bristande förståelse för varför många väljer det. De utredningar som genomförts avseende asylsökande boende visar på en annan verklighet.

I betänkandet En ny ordning för asylsökandes boende (SOU 2022:64) går det bl.a. att läsa: ”Det finns inga nyare studier över vad asylsökandes val av boendeform får för konsekvenser, till exempel för etableringen för de som får uppehållstillstånd. Äldre studier tyder på att nyanlända som har bosatt sig på egen hand, vilket i hög utsträckning får antas vara personer som bott i eget boende under asyltiden, har lyckats bättre på bostads- och arbetsmarknaden än nyanlända som anvisats till en kommun som ordnat boendet (se till exempel Boverket 2008 och 2015).”

Vidare konstateras följande: ”Det verkar således som att många asylsökande som väljer att bo i eget boende inte gör det för att eget boende anses medföra fördelar, utan snarare för att slippa bo på asylboende.”

I betänkandet Aktiv väntan – asylsökande i Sverige (SOU 2009:19) står det bl.a.: ”Många har egna dåliga erfarenheter från anläggningsboende. [...] Inte minst Boverket betonar i sin rapport att valet av eget boende ofta i praktiken är en konsekvens av att man aktivt väljer bort anläggningsboende. Viktiga orsaker till detta menar Boverket bl.a. är bristen på konkretion i erbjudandet om anläggningsboende samt frånvaron av inslag av matchning mot arbetsmarknaden. Störst betydelse för att asylsökande väljer bort anläggningsboende har dock enligt Boverkets rapport faktorer som boendenas geografiska lokalisering och låga standard, särskilt den trångboddhet som är förknippad med anläggningsboende.”

I betänkandet går det även att läsa: ”Något som förtjänar särskild uppmärksamhet är trångboddhetsaspekten. Den har tidigare i debatten framför allt lyfts med koppling till det egna boendet (jfr också nedan). Av Boverkets rapport framgår att det finns en påtaglig trångboddhetsproblematik kopplad också till anläggningsboende. Barnfamiljer delar ofta enligt rapporten lägenhet med andra familjer och ensamstående delar i regel rum.”

Slutligen slås det också fast: ”Det kan också konstateras att reguljärt förvärvsarbete relativt sett är betydligt vanligare bland asylsökande i eget boende än bland dem i anläggningsboende, även om förvärvsfrekvensen allmänt sett är mycket låg. Arbete har förstås en direkt ekonomisk betydelse för individen men är också något positivt för livssituationen i stort. Tecken tyder också på att eget boende kan ha vissa positiva effekter på sikt när det gäller tidigare asylsökandes sysselsättning och etablering i samhället.”

Vänsterpartiet ser brister med hur eget boende fungerar i dag, men det ensidiga fokuset på dessa problem osynliggör bristerna i Migrationsverkets anläggningsboenden. En lång rad remissinstanser lyfter liknande kritik mot förslaget. Bland annat skriver Rädda Barnen: ”Då trångboddhet i sig är norm på kollektiva asylboenden ställer vi oss frågande till avsikten att skapa flera kollektiva asylboenden samtidigt som man i betänkandet säger sig vilja motverka just trångboddhet.”

Det är vidare svårt att se hur utökade sanktioner mot asylsökande som väljer eget boende ska förbättra situationen för dem, och därmed också att på något sätt tro att det skulle vara regeringens syfte med förslagen. Tidigare reformer i samma riktning har, som beskrivs ovan, inte fått den avsedda effekten. Som flera remissinstanser konstaterar är den dagarsättning till asylsökande som regeringen vill dra in för de som väljer eget boende så låg att det sannolikt inte har någon större effekt på asylsökandes val av boende. Det riskerar i stället få effekten att asylsökande får ännu sämre levnadsvillkor och lever i ännu större utsatthet. Att denna regering, och föregående regeringar, inte velat höja dagarsättningen som uppgår till maximalt 72 kronor och inte höjts sedan den 1994 sänktes till nuvarande nivå säger också en del om hur högt de värnar asylsökandes levnadsvillkor.

De asylboenden som Migrationsverket erbjuder har kritiserats år efter år i utredning efter utredning. Kritiken har rört standarden på boendena, att de är otrygga och trångbodda samt att de alltför ofta är otillgängligt placerade. Om regeringen vill att en större andel asylsökande ska välja att bosätta sig där borde den rimligen fokusera på att förbättra situationen på dessa boenden. Särskilt mot bakgrund av att de lagändringar som försämrat villkoren för de som bor i eget boende inte fått avsedd effekt.

Riksdagen bör avslå proposition 2024/25:49 En ny ordning för asylsökandes boende. Detta bör riksdagen besluta.

3.2 Förbättra anläggningsboendena

Vänsterpartiet är övertygat om att ett välkomnande mottagande med goda levnadsvillkor lägger grunden för en bra start i Sverige och en fungerande integration. En fungerande boendesituation är en central del av ett sådant mottagande. Att Migrationsverkets anläggningsboenden behöver förbättras på flera punkter är uppenbart och något Vänsterpartiet länge påtalat. En lång rad remissinstanser lyfter också detta. Bland dem finns Asylrättscentrum, Barnombudsmannen, Brottsförebyggande rådet, Civil Rights Defenders, FARR, Jämställdhetsmyndigheten, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter, Rädda Barnen, Svenska kyrkan, Svenska Röda Korset, SKR, UNHCR samt flera kommuner och länsstyrelser. Att barns behov och rättigheter tillgodoses i boendena lyfts fram som extra viktigt. Svenska kyrkan menar att om boendena inte förbättras kan reformen innebära negativa effekter för asylsökande på asylboende. Rädda Barnen skriver: ”Rädda Barnen anser att kollektiva boenden för asylsökande ska undvikas i största möjliga mån, särskilt för barn. Denna miljö skapar otrygghet och begränsar möjligheten att tillgodose barnets rättigheter. Om alla asylsökande som regel ska bo på asylboenden under hela asyltiden krävs stora förbättringar jämfört med dagens asylboenden.”

Mot denna bakgrund anser Vänsterpartiet att regeringen bör ta initiativ till att förbättra situationen på de anläggningsboenden som Migrationsverket tillhandahåller. Detta blir extra viktigt i det fall förslagen i propositionen genomförs.

Regeringen bör återkomma med förslag om att förbättra situationen på de anläggningsboenden för asylsökande som Migrationsverket tillhandahåller utifrån kritiken ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

1.1 Samhällsintroduktion

Utöver förslag om att begränsa asylsökandes boendemöjligheter innehåller propositionen också förslag om att införa en lagreglerad skyldighet för asylsökande att delta i samhällsintroduktion. Skyldigheten föreslås dock inte åtföljas av några sanktioner.

Vänsterpartiet ser positivt på en gedigen samhällsintroduktion, men är övertygat om att förutsättningarna för att asylsökande ska ta del av den och ta till sig av informationen som förmedlas förbättras om deltagarna lever under trygga förhållanden samt innehållet är av hög kvalitet och anses vara värdefull kunskap. Vi tror inte heller att tvång är en god grund för inläring. Flera remissinstanser lyfter liknande kritik. Att komma in i samhället och bli en del av det sker inte heller i första hand genom att gå en kurs, utan genom att delta i samhället och träffa andra människor genom exempelvis arbete, aktiviteter arrangerade av civilsamhället eller andra sociala sammanhang. Dessa möjligheter begränsas av asylboendenas ofta otillgängliga placering. Regeringens övertydliga fokus på att signalera att människor på flykt inte är välkomna, och rent av oönskade, i Sverige bidrar givetvis också till att försämra möjligheterna att som asylsökande introduceras och inkluderas in i det svenska samhället.

Regeringen bör återkomma med förslag som förbättrar introduktionen av asylsökande in i samhället. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Tony Haddou (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Gudrun Nordborg (V)

Andreas Lennkvist Manriquez (V)

Jessica Wetterling (V)